

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Barış ERDEM* ve Mehmet Fatih KAYRAN**

Özet

Bu araştırmada, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler ve meslek seçiminde dikkate aldıkları öncelikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma, 263 öğrenciden anket yöntemiyle toplanan verilerle gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre, öğrencilerin gelecekte turizm sektöründe çalışmaya yönelik tutumları, bir süre çalışmayı düşündükleri yönündedir. Öte yandan, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen en önemli faktör, kariyer beklentisidir. Bunu, kişisel özellikler faktörü takip etmektedir. Öğrencilerin meslek seçiminde en az etkili olan faktör ise, aile ve çevre etkisi, olarak saptanmıştır. Öğrencilerin yaşı ile meslek seçimini etkileyen faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölüm gibi demografik değişkenler ile meslek seçimini etkileyen bazı faktörler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meslek, meslek seçimi, turizm

Factors that Affect Occupational Choices of Students: The Case of Balıkesir University School of Tourism and Hotel Management

Abstract

This study tries to determine the factors which affect occupational choices and the priorities which considered important on such choices of the students of Balıkesir University School of Tourism and Hotel Management. The data of this research is obtained from a survey implemented on 263 students. According to the findings, students plan to work in tourism sector for a relatively short period of time. On the other hand, the most important factor that affects the occupational choices of students is “career expectations” which is followed by “personal characteristics”. And the least effective factor is “family and societal influences”. While there is a significant relation between the factors which affect occupational choices and demographical variables such as sex and program they attend; there is no relation between students’ age and the factors.

Key Words: Occupation, occupational choice, tourism

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, berdem20@yahoo.com

** Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, fatihkayran@hotmail.com

GİRİŞ

Meslek seçimi, insan yaşamındaki önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir. Şu anda yapmakta olduğu işin kendisine uygun olmadığını dile getiren birçok insana rastlamak mümkündür. Günümüzde; mesleğinde neredeyse emekli olmaya yaklaşmışken, başka alanlara kaymayı düşünen kişi sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Bu yüzden, doğru meslek seçimi insan hayatında önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır (<http://kocaeli.meb.gov.tr>).

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli amaçlarla seçimler yapar. Bireyin yaptığı bu seçimler onun hayatını çeşitli şekillerde etkiler. Lise yıllarında; gençler, yaşamının belirleyicisi olan mesleğini seçme sorumluluğu ile karşı karşıyadır ve yaptıkları bu seçimlerle yaşamlarına yön verirler. Bir kimsenin bir meslek alanını seçmesi ve o meslek alanında çalışmaya karar vermesi çok önemli bir sorumluluktur. Çünkü birey, mesleğini seçmekle sadece çalışacağı işi değil, hayatına ve geleceğine etki edecek pek çok önemli etkeni de belirlemiş olmaktadır. Bu sebeple, meslek seçiminin çok dikkatli ve tesadüflerden arınmış bir şekilde yapılması gerekir (Doğan ve Kuzgun, 2008: 292).

İlgili yazında meslek; bireylerin yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek ve maddi kazanç sağlamak amacıyla bir işte belli bir süre çalışmalarını içeren; kuralları toplumca belirlenmiş, belli bir eğitimle kazanılan, bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü, şeklinde tanımlanmaktadır (Lee vd., 2000'den aktaran Tak ve Çiftçioğlu, 2008: 156; Yanikkerem vd., 2004'ten aktaran Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 394). Meslek seçimi ise; bir kimsenin, çeşitli meslekler arasından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı bir mesleğe yönelmesidir (http://www.kocschool.k12.tr/Libraries/Psychological_counseling_and_guidance_docs/Meslek_Se%C3%A7imi.sflb.ashx). Diğer bir tanıma göre meslek seçimi; “bir kimsenin, kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir” (Kuzgun, 2000).

Kişisel kimliğin en önemli kaynağı olan meslek, bireyin başkaları ile ilişki kurmasında ve toplumda saygı görmesinde önemli bir role sahiptir. Arslan'a (2001: 74'ten aktaran Sevim ve Dayı, 2009: 23) göre, meslek sahibi olmak çeşitli sosyolojik sonuçlar doğurmaktadır. Yazar, toplumda tanınan bir meslek sahibi olmanın, üyelerine ekonomik, sosyal, politik ve yasal ayrıcalıklar sağlayacağını ve birçok prestiji de beraberinde getireceğini belirtmektedir. Birey, hangi mesleği seçeceğine karar vermekle yaşam tarzı konusunda da seçim yapmış olmaktadır. Çünkü bireyin mesleği, kimlerle etkileşimde bulunulacağını, bireyin giyim tarzını ve hatta evlilik gibi birçok değişkeni yakından etkilemektedir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 394). Bu bağlamda, Alparslan ve Kılıçgil (2005: 18), meslek seçiminin önemini şu şekilde vurgulamaktadır: “Meslek seçimi; bireyin, ‘ailesinin nerede yaşayacağını, çocuklarının nerede ve hangi okula gideceklerini, dost-

arkadaş çevresini, sahip olacağı değerleri, idealleri, statüsünü, itibarını, ailesi ile geçireceği zamanı, hatta bireyin fiziksel ve ruh sağlığı gibi, hayatının hemen hemen bütün yönlerini etkilemektedir”. Özsoy’a (2004: 105’ten aktaran Sevim ve Dayı: 23) göre, her mesleğin toplumdaki itibarı büyük ölçüde farklıdır ve bu nedenle mesleğin, insanın sosyal statüsünü belirlemede önemli etkisi vardır. Meslek, insanın sadece kişisel yaşamı üzerinde değil, çevresi ile olan ilişkilerinde de önemli rol oynamaktadır. Yazar bu çerçevede, insanın toplum içindeki statüsünde, icra ettiği mesleğin rolünün göz ardı edilemeyeceğini belirtmektedir.

Argyle’e (1989) göre meslek seçimine yönelik karar verme süreci, bireysel kimlik ve özgüvenin oluşması ile aynı zamanda gerçekleşir. Çocuklukta oyun olarak benimsenen roller, çoğunlukla ergenlik ve gençlikte uygulanır. Bu süreç, genç insanların çoğunun karşı karşıya kaldığı gelir kaynağı bulma, eş bulma ve bazen bir hayat biçiminin gereği türünden zorunluluklara bağlı olarak hızlandırılabilir. Meslek, bu noktada çoğu gencin kimliğinde önemli bir noktadır ve meslek seçimi ile kimlik oluşumu çoğunlukla aynı süreçte gerçekleşmektedir (Ross, 1997: 124).

Her gencin, belli bir dönemde, ileride icra edeceği mesleğini belirlemesi beklenir. Super’in (1963) “Araştırma Dönemi” adını verdiği 14-24 yaş diliminin ilk yılları kişinin ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini tanıdığı ve benlik tasarımını geliştirdiği bir dönemdir. Bu dönemde gencin, meslek alanları arasında bir veya birkaçına yönelerek meslek tercihlerini netleştirmesi beklenir. Genellikle 14-18 yaş aralığını kapsayan bu dönemde genç, meslekleri, düzey ve alanlarını dikkate alarak incelemekte, birçoğunu eleyerek seçenek sayısını azaltmaktadır. Gençler, genellikle bir veya birkaç meslek alanına yönelmekte ama onlardan henüz spesifik bir meslek adının belirlenmesi beklenmemektedir. Tercihler başlangıçta çok genel ve bulanık olabilir. Ancak genç, gerek kendisi gerekse çevresi hakkındaki bilgileri arttıkça, eğilimlerini daha doğru olarak değerlendirecek ve daha gerçekçi tercihler formüle edebilecektir. Bundan sonra genç, yöneldiği meslek alanı veya alanları içinden tek bir mesleği seçme durumundadır. Bu aşamaya “Belirleme” dönemi denir ve yaklaşık 18-21 yaş aralığını kapsar. Ancak bu yaş dilimi, yüksek öğrenim görmeyi planlayan gençler için geçerlidir. Bireylerin sosyo-ekonomik düzeyleri ve kişilik özellikleri, belirleme yaşını etkileyen en önemli etmenlerdir (Kuzgun, 1986: 217). Eğer birey meslek seçimi ile ilgili karar verme çağında olduğu halde karar veremiyor veya sıkça karar değiştiriyor ise, mesleki açıdan kararsızlık yaşadığı düşünülebilir (Hamamcı ve Hamurlu, 2005: 56). Bu kararsızlık durumu çeşitli nedenlerden ileri gelebilir. Kuzgun’a (1986: 218-221) göre; “bireyin yetenek ve ilgilerinin ayrışmamış olmasının”, “kronik kararsızlığın” (yani bir kimsenin mevcut meslek alternatiflerinin hiç birini benlik tasarımına uygun bulmaması) ve “yaklaşma-uzaklaşma çatışmasının” (yani kişinin kendi istekleri ile yakın çevresinin, özellikle anne ve babasının isteklerini uzlaştıramaması), bu kararsızlığın ortaya çıkmasında önemli etkisi vardır.

Meslek seçimi gençlerin yaşamlarındaki en önemli kararlardan birisi olmakla birlikte, yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreçtir. Bu faktörler arasında kişinin mesleğe duyduğu ilgi, sahip olduğu değerler, elde edeceği tatmin gibi etmenlerin yanı sıra; kişisel özelliklerin de etkili olduğu görülmektedir. Öte yandan, ülkeler ve kültürlerle göre farklılık göstermekle birlikte, sosyo-ekonomik durum ve aile etkisi gibi faktörler de bu süreçte önemli rol oynamaktadır (Genç vd., 2007: 50).

Meslek seçimi, çağdaş bir toplumda özgür bir bireyin önemli gelişim görevlerinden biri olarak kabul edilir. Bir kişinin doğru bir meslek seçimi yapabilmesi için, öncelikle neler istediğini ve bunları elde edebilmek için ne gibi olanaklara sahip olduğunu bilmesi gerekir. Eğer bunun bilindiği varsayılırsa, bir sonraki adım çeşitli alternatiflerin incelenip, her birinin bireyin isteklerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesidir (Kuzgun, 2003). Bireyin meslek seçimi yaparken doğru ve isabetli karar verebilmesi için izleyebileceği adımlar şu şekilde sıralanabilir (http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/63/03/741404/icerikler/meslek-secimi_215998.html) :

- Yeteneklerin belirlenmesi (ben ne yapabilirim?)
- İlgi alanlarının belirlenmesi (ben neleri yapmaktan hoşlanırım?)
- İş değerlerinin belirlenmesi (ben ne istiyorum?)
- Kişilik özelliklerinin belirlenmesi (karakterim nasıl?)
- İlgi duyulan mesleklerin incelenmesi

Bazı gençlerin, meslek seçimi gibi önemli bir karar verme sürecinde, yukarıdaki adımları gerektiği gibi yerine getiremedikleri ve bu yüzden de hayal kırıklığı yaşadıkları gözlenmektedir. Bu bağlamda Kuzgun (2003), “Ülkemizde insanlar istedikleri mesleklere giremiyorlar” şeklindeki yargının hatalı bir genelleme olduğunu, istenilen mesleğe girememenin sadece maddi yetersizlikten kaynaklanmadığını, varlıklı olduğu halde yanlış alanlara yönelen gençlerin de var olduğunu öne sürmektedir. Yazara göre bu kişilerin hatası, girmek istedikleri mesleklerin kendi niteliklerine uygun olup olmadığını sorgulamamalarıdır. Dolayısıyla; yetenek, ilgi, kişilik ve isteklerine uygun bir meslek seçen bireyin, bu alanda başarılı olma olasılığının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu seçim, aynı zamanda bireyin mutluluğunu da olumlu yönde etkilemektedir. Bu çerçevede Üstün vd. (2004: 129), bireyin mesleğinin onun kişilik ve ilgilerine uygun olmasının, sağlıklı bir kişilik gelişimi ve toplumsal uyum kolaylığı meydana getirdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla bu aşamada birey, kendi özellikleri ile seçeceği mesleğin nitelikleri arasında bir uyum sağlamalıdır (Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 394). Diğer bir ifadeyle seçilen meslek, bireyin kişilik yapısı ile uyumlu olmalıdır. Örneğin, ekip çalışmasından hoşlanıp da bağımsız çalışmak zorunda kalan ya da insanlarla bire bir iletişim içinde olmaktan zevk alıp da bütün

gün bilgisayar başında çalışmak zorunda kalan çok sayıda kişiye rastlanmaktadır. Dolayısıyla, meslek seçimi açısından bir kişinin kendini yeterince iyi tanıması, kişilik özelliklerini açık ve doğru biçimde değerlendirebilmesi gerekmektedir. (<http://kocaeli.meb.gov.tr>). Şüphesiz bu durum, her sektör için farklı gereksinimler doğurmaktadır. Başka bir deyişle, yapılacak işe göre taşınması gereken özellikler farklılık göstermektedir. Sözü edilen bu farklılıklar turizm mesleği için de geçerlidir. Bu bağlamda, Albrecht ve Zemke (1985'ten aktaran Ross, 1997: 124), yüksek oranda müşteri teması gerektiren işlerde önem taşıdığını düşündükleri üç kişisel faktörü şu şekilde sıralamaktadırlar:

- Yeterli düzeyde özgüven
- Yüksek seviyede sosyal beceriler
- Sosyal temaslarda yüksek düzeyde hoşgörü sahibi olmak

Bu üç faktörün her biri turizm endüstrisinin bir kolu olan otel işletmeleri açısından önemlidir. Eğer özgüven yoksa ya da eksikse, kişinin müşterilere dostça ve misafirperver şekilde davranma becerisi olmayacaktır. Sözel iletişim kurmaya dönük sosyal beceriler ve yetenekler, ağırlama atmosferinin memnuniyet verici ve tatmin edici olmasında büyük ölçüde belirleyicidir. Sosyal temas açısından hoşgörülü olmak ise, çalışanların tüm müşterilere eşit davranmalarını ve karşılıklı iletişim sorunlarını daha soğukkanlı çözmelerini sağlar. Bu üç özelliğe sahip işgöreni bünyesinde bulundurmamak, otel işletmeleri için önemli bir rekabet avantajı sağlar (Ross, 1997: 124). Dolayısıyla bu alanda meslek sahibi olmayı düşünen kişilerin, sözü edilen özellikleri taşımaları beklenir.

Bu betimsel araştırmada, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu öğrencilerinin turizmi meslek olarak seçmelerinde etkili olan faktörler ve meslek seçiminde dikkate aldıkları öncelikler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, öncelikle konu ile ilgili bir yazın taraması yapılmış; daha sonra ise, anket yöntemiyle gerçekleştirilen araştırma sonuçları tartışılmıştır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Yazında, farklı alanlarda eğitim alan öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler ile ilgili olarak çok sayıda araştırmaya rastlanmakla birlikte (Hamamcı ve Hamurlu, 2005: 55-69; Alparslan ve Kılıcıgil, 2005: 17-26; Genç vd., 2007: 49-63; Dinç, 2008: 90-106; Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 393-423), bu araştırmalarda genellikle turizm dışındaki meslek alanları üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Turizm literatüründeki araştırmalar daha çok, öğrencilerin turizm sektörüne karşı tutum ve davranışları üzerine odaklanmakta, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen etmenler ise ihmal edilmektedir. Bunun bir istisnası, Baltacı ve Üngören'in (2010: 312-323) yapmış oldukları araştırmadır. Üç farklı üniversitedeki ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde turizm eğitimi alan 446 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmada, öğrencilerin okuduğu bölümü tercih etme

nedenleri; sınavda almış olduğu puan (% 40.1), turizm mesleğini sevme (% 26.2), turizmin günümüzde geçerli bir meslek olması (% 23.3), başka seçeneği olmaması (% 14.3), çevre tavsiyesi (% 14.3) ve diğer nedenler (% 7), şeklinde belirlenmiştir. Bu bulgular; öğrencilerin yarısından fazlasının, okuduğu bölümü istek dışı, bilinçsiz ve dış faktörlere dayalı tercih ettiğini göstermektedir. Öte yandan, İzmir’de kentsel bir ilköğretim okulunda 7. ve 8. sınıflardaki 65 öğrenci üzerinde yürütülen bir araştırmada, öğrencilerin meslek seçimlerindeki eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. 13-15 yaşlarındaki ilköğretim öğrencilerinin meslek eğilimlerinde, öğretmenlik ön sıralarda gelmektedir. Bunu sırasıyla doktorluk, hemşirelik, subaylık, futbolcu olmak, *turizm ve rehberlik*, bilgisayar mühendisliği, polis ve avukatlık izlemektedir. Diğer taraftan, kırsal bölgedeki bir ilköğretim okulunda 6. ve 7. sınıfta eğitim gören 32 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada, en çok istenen meslek, yine öğretmenlik olarak tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla, doktorluk ve subaylık izlemektedir. Kırsal kesimdeki öğrencilerin meslek seçimine yönelik eğilimlerinde *turizm sektörü* yer almamıştır (Ürüm, 2001: 16-17). Her ne kadar doğrudan meslek seçimi ile ilgili olmasa da, Gürkan ve diğerlerinin (2010: 351-363) çalışması da bu konuda referans olarak verilebilir. Beş farklı üniversitedeki ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan 450 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmada; öğrencilerin büyük bölümü, mezuniyetten sonra çalışmak istedikleri alan konusunda net bir karara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu alanların en önemlileri; konaklama işletmeleri, havayolu şirketleri ve seyahat acenteleri şeklindedir. Aynı araştırmada öğrenciler, almış oldukları eğitimin kariyerlerine önemli katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada dikkat çeken diğer bir bulgu, öğrencilerin yarısından çoğunun yurt dışında çalışmayı düşünmeleri ile ilgilidir. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi (EBSAM) tarafından 01-31 Mayıs 2011 tarihleri arasında 12 ilde ve 1200 öğrenci üzerinde yapılan araştırma ise meslek seçimi ile ilgili son dönemlerde yapılan en kapsamlı araştırma olarak dikkati çekmektedir. Lisans Yerleştirme Sınavı’na (LYS) ilk kez girecek öğrencilerin, meslek seçiminde dikkate aldıkları faktörleri tespit etme amacı taşıyan bu araştırmada öne çıkan bulgular şu şekilde özetlenebilir (<http://eski.egitimbirsen.org.tr/dokuman/mesleksecimarastirma.doc>):

- Öğrencilerin tercih edecekleri ilk üç alan sırasıyla; eğitim-öğretmenlik (% 20.2), mühendislik-mimarlık (% 15.5) ve iktisat-işletme-idari bilimler (% 14.2), şeklindedir. *Turizm* (% 6.9), öğrencilerin alan tercihleri arasında altıncı sırada yer almıştır.
- Kızların en çok tercih edeceği alan eğitim-öğretmenlik (% 29.1); erkeklerin ise, mühendislik-mimarlık (% 21.2), olarak tespit edilmiştir. Öte yandan, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 87.4), oturduğu ilin dışında bir üniversite tercihi yapabileceğini belirtmişlerdir.
- Her iki öğrenciden biri (% 49), ailesinin maddi durumunun meslek tercihini etkilemeyeceğini ifade etmiştir. Ekonomik yönden etkileyecek diyen

öğrencilerin oranı % 37.7 iken; psikolojik yönden etkileyecek diyenlerin oranı ise % 10.2 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yönlerden etkileyeceğini ifade edenler % 3.1'lik bir orana sahiptir. Ailesinin gelir düzeyi düşük olan öğrenciler, ailelerinin ekonomik durumlarının meslek tercihlerini etkileyeceğini ifade ederken; ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler meslek tercihlerinin maddi durumdan etkilenmeyeceğini belirtmişlerdir.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin % 55.5'i, ailesinin kendisiyle fikir alış verişini yaptığı ve kararı kendisine bıraktığını ifade ederken; % 10,5'i anne ve babasının baskı yaptığını belirtmişlerdir. Her üç öğrenciden biri (% 32.3) ise, meslek tercihi yaparken ailesinin kendisini serbest bıraktığını dile getirmiştir.
- Ankete katılan her iki öğrenciden biri (% 51.6) bölüm tercihini ilgi ve yeteneklerine göre, her dört öğrenciden biri (% 24.1) açıkta kalmamak için uygun olan tercihlere göre, % 11.4'ü kendi isteğine göre, % 5.4'ü arkadaşlarından duyduğuna göre, % 5.2'si ailesinin isteğine göre, % 2.3'ü ise diğer faktörlere göre yapacaklarını belirtmişlerdir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin, bölüm seçimi yaparken öncelikli olarak kazanç durumuna ve iş bulma kolaylığına (% 33.8), daha sonra sırasıyla; ilgi ve yeteneklerine (% 19.3) ve toplumdaki saygınlığına (% 10.4) önem verdikleri saptanmıştır. Bölümün bulunduğu üniversitenin niteliği (% 4.2) ile anne ve babanın mesleği (% 1.5), öğrencilerin bölüm tercihi yaparken en az önem verdiği unsurlar olarak tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin % 27.2'si toplumda en saygın mesleğin doktora, % 25.6'sı öğretmenlik ve % 8.8'i hâkimlik olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin, toplumda saygınlık bakımından en sonlarda gördüğü mesleklerin ise diş hekimliği (%1) ile bilgisayar programcılığı (% 0.5) olduğu belirlenmiştir. Öğrencilere göre *turizm*, toplumda saygınlığı olan meslek grupları arasında yer almamıştır.

Görüldüğü gibi, literatürde turizm eğitimi alan öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlerle ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle bu çalışmada, öğrencilerin genel olarak turizm sektörüne yönelik tutumlarını ölçen araştırmalara atıfta bulunmak durumunda kalınmıştır. Yerli ve yabancı yazında, konu ile ilgili olarak yapılmış olan önceki araştırmalar şu şekilde özetlenebilir:

Yerli yazındaki birçok araştırmada; turizm eğitimi alan öğrencilerin önemli bir bölümünün turizm endüstrisine yönelik genel olarak olumsuz algı ve tutuma sahip olduklarından, mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmak istemediklerinden ve mezuniyet sonrası turizmde çalışmaya başlayanların ise, zorlu çalışma koşulları nedeniyle birkaç yıl içinde sektörü terk etme yönünde davranış sergilediklerinden bahsedilmektedir (Kuşlivan ve Kuşlivan, 2000: 251; Ural ve Pelit, 2002: 76–77; Yüksel vd., 2002: 533–534; Aksu ve Köksal, 2005: 436). Yabancı yazında rastlanan araştırmalarda da benzer bulgular göze çarpmaktadır.

Örneğin Richardson (2009: 382), yüksek öğrenim düzeyinde turizm ve otel işletmeciliği eğitimi alan 379 öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin turizm alanında kariyer yapma konusunda olumsuz tutumlar taşıdıklarını tespit etmiştir. Benzer şekilde, Airey ve Frontistis (1997: 149), Yunanistan ve İngiltere'deki orta dereceli turizm okullarında öğrenim gören öğrencilerin turizmde kariyer yapmaya ilişkin tutumlarını karşılaştırdıkları diğer bir araştırmada, İngiliz öğrencilerin Yunan öğrencilere göre daha az olumlu tutuma sahip olduklarını belirlemişlerdir. Jenkins (2001: 13) tarafından, İngiltere ve Hollanda'da ağırlama işletmeciliği eğitimi alan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir araştırmada ise, öğrencilerin turizme yönelik tutumlarının, üst sınıflara çıkıldıkça (yani sınıf atlandıkça) daha da kötüleştiği saptanmıştır.

Ancak, bu araştırmalardan elde edilen bulgularla örtüşmeyen çalışmalar da azımsanmayacak sayıdadır. Diğer bir ifadeyle, literatürde, öğrencilerin mezun olduktan sonra turizmde çalışmaya yönelik olumlu tutumlarını da içeren birçok araştırma sonucu bulunmaktadır. Örneğin, Ilgaz ve Çakar'ın (2002: 388), Başkent Üniversitesi turizm işletmeciliği bölümünden mezun olan öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, ankete katılanların % 65'inin, "hayatını turizmci olarak devam ettirmek istedikleri" saptanmıştır. Pelit ve Göçer'in (2006: 158), turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrenciler üzerinde yapmış oldukları araştırmada da, öğrencilerin staj sonrasında turizm sektöründe çalışmaya ilişkin düşüncelerinin oldukça olumlu düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan öğrencilerin yarısından çoğu (% 53.8), "turizm sektöründe kesinlikle çalışmayı düşündüklerini" ifade etmişlerdir. Chen vd. (2000'den aktaran Özdemir vd., 2005: 48) tarafından Tayvan'daki üniversitelerde gerçekleştirilen bir araştırmada da, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 70.1) gelecekte turizm sektöründe çalışmak istediği belirlenmiştir. Roney ve Öztin (2007: 4-17) tarafından, Boğaziçi, Bilkent ve Anadolu üniversitelerinde lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, ankete katılanların % 65.6'sı mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, Atay ve Yıldırım (2008: 6-14) tarafından lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde yapılan diğer bir araştırmada da, ankete katılan öğrencilerin % 54'ünün mezun olduktan sonra turizmde çalışmak istedikleri saptanmıştır. Aynı araştırmada, öğrencilerin % 60'ı, eğitim gördükleri bölümü tercih ettikleri için memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Batman ve Oktay (2008: 109) tarafından, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada da benzer sonuçlar göze çarpmaktadır. 130 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin % 89.2'si, mezun olduklarında turizm sektöründe çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Duman ve diğerlerinin (2006: 57), çeşitli düzeylerde turizm eğitimi alan 490 öğrenci üzerinde yapmış oldukları araştırmada da, ankete katılanların % 68.5'i gelecekte turizm sektöründe çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin turizm sektörüne yönelik olumlu tutumlarını içeren bu bulguların, son dönemlerde yapılan araştırmalardan elde edilmiş olması oldukça

dikkat çekicidir. Bu sonuçlardan hareketle, turizm eğitimi alan öğrencilerin son yıllarda sektörde çalışmaya ve kariyer yapmaya yönelik olumlu görüşlerinin arttığı söylenebilir.

II. YÖNTEM

A. ARAŞTIRMANIN AMACI

Turizm endüstrisi geliştikçe, sektörün gereksinim duyduğu nitelikli yönetici ihtiyacı artmakta, ancak sektörün zorlu çalışma koşullarından dolayı, bu yöneticileri bulmak ve elde tutmak giderek zorlaşmaktadır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların amacı, turizm işletmelerinin ihtiyaç duydukları yönetici adaylarını yetiştirmektir. Bu nedenle, bu adayların meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin bilinmesi ve gelecekte turizm endüstrisinde çalışmaya yönelik genel tutumlarının incelenmesi, önemli bir konuyu oluşturmaktadır.

Literatürde, farklı alanlarda eğitim alan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen etmenleri belirleme amacı taşıyan birçok araştırma olmasına rağmen (Hamamcı ve Hamurlu, 2005: 55-69; Alparşlan ve Kılıçgil, 2005: 17-26; Genç vd., 2007: 49-63; Dinç, 2008: 90-106; Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 393-423); en azından araştırmacıların bilgisi dâhilinde, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin meslek seçimlerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu tespit etmeyi amaçlayan bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu yüzden, bu araştırmadan elde edilen bulguların ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın yanıt aradığı temel soru; “Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler ve meslek seçiminde dikkate aldıkları öncelikler nelerdir?”, şeklinde belirlenmiştir.

B. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu’nda eğitim görmekte olan üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Yüksekokul; Konaklama İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turist Rehberliği olmak üzere üç farklı bölümde eğitim vermektedir. Birinci ve ikinci sınıfta öğrenim gören öğrenciler, bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun nedeni, bu öğrencilerin henüz turizm sektöründe bir staj deneyimi yaşamamış olabilecekleri ve bu nedenle sektörün çalışma koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları varsayımdır. Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu’nda 2011-2012 eğitim-öğretim yılı itibarıyla üçüncü ve dördüncü sınıfta eğitim gören toplam 926 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin; 414’ü Konaklama İşletmeciliği, 403’ü Seyahat İşletmeciliği ve 109’u Turizm Rehberliği bölümünde eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin 280’i ankete katılmış, ancak 263 adet kullanılabilir ankete ulaşılmıştır. Buna göre örneklem 263 öğrenciden oluşmuştur. Ural ve Kılıç (2011: 48-49), çok değişkenli araştırmalar için örneklem büyüklüğünün, değişken sayısının 10 katı ya da daha fazla alınmasının çoğunlukla daha güvenilir sonuçlar

vereceğini ifade etmektedir. Yazarlar ayrıca, evren büyüklüğünün yaklaşık 900 olduğu bir araştırmada, örneklemin yaklaşık 269 olması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, araştırmada ulaşılan örneklemin, hem evrenin hacmi hem de kullanılan değişken sayısı açısından yeterli olduğu söylenebilir.

C. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket, Mart-Nisan 2012 döneminde uygulanmıştır. Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, anketi dolduran öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu kısımda ayrıca; öğrencilerin daha önce turizm sektöründe çalışıp çalışmadıkları, eğer çalışmışlar ise en uzun süre hangi alanda çalıştıkları, turizm bölümünü isteyerek seçip seçmedikleri, seçtikleri meslekten memnun olup olmadıkları ve gelecekte turizm sektöründe çalışmayı düşünüp düşünmedikleri ile ilgili sorular bulunmaktadır. İkinci kısımda, meslek seçimi ile ilgili olarak 25 önermeden oluşan bir ölçek yer almaktadır. Araştırmanın ölçeğini oluşturmak amacıyla, benzer araştırma konuları belirlenmiş ve bu çalışma için bir önerme havuzu oluşturulmuştur. Örneğin, Dinç (2008), öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri yedi boyutta incelemiştir. Bu boyutlar; “sorumluluk ve kazanç beklentisi”, “kariyer beklentisi”, “mesleki tecrübe”, “mesleki bilgi ve beceri”, “aile çevresi”, “sosyal statü beklentisi” ve “eğitim çevresi”, şeklindedir. Sarıkaya ve Khorsid (2009) ise, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri dört gruba ayırmışlardır. Araştırmada bu boyutlar; “meslekle ilgili olumlu görüşleri olduğu için”, “başkalarının önerileri üzerine”, “çaresizlik duygusu yaşadıkları için” ve “avantajların ön planda olması nedeni ile”, şeklinde adlandırılmıştır. Genç vd. (2007) ise, öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen etmenlere ilişkin 15 önermeden oluşan bir ölçek geliştirmişlerdir. Veri toplamada kullandığımız ölçek belirlenirken, bu araştırmalardan önemli ölçüde yararlanılmıştır. Böylece toplam 25 önermeden oluşan nihai bir ölçek elde edilerek uygulamaya geçilmiştir. Öğrencilerin ölçekte yer alan önermeleri 5’li derecelendirme ile cevaplandırmaları istenmiştir. Buna göre ölçekte yer alan önermeler 1: Hiç katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen katılıyorum, şeklinde kodlanmıştır.

D. ANALİZLER

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 20.0 for Windows istatistik paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Betimleyici istatistiklerin yorumlanmasında frekans ve yüzde dağılımlarından yararlanılmıştır. Öğrencilerin, meslek seçimi ölçeğindeki önermelere katılım düzeylerini yorumlayabilmek için betimleyici istatistiklerden yararlanılmıştır. Meslek seçiminin hangi boyutlardan oluştuğunu belirleyebilmek için ise faktör analizi yapılmıştır. Son olarak, öğrencilere ait bazı demografik değişkenlerin, meslek seçimi boyutlarında bir farklılığa neden olup olmadığını sorgulamak için tek yönlü varyans analizi ve t-testi yapılmıştır.

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

A. DEMOGRAFİK BULGULAR

Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Erkek	124	47.1
Bayan	139	52.9
Yaş		
17-20 arası	11	4.2
21-25 arası	242	92
26-30 arası	10	3.8
Sınıf		
3. sınıf	131	49.8
4. sınıf	132	50.2
Bölüm		
Konaklama İşletmeciliği	170	64.6
Seyahat İşletmeciliği	40	15.2
Turizm Rehberliği	53	20.2
Tercih Sırası		
1-5 arası	121	46
6-10 arası	67	25.5
11-15 arası	29	11
16 ve üstü	46	17.5
TOPLAM	263	100

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, katılımcıların yarısından fazlası (% 52.9) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş aralıkları açısından dağılımında, 21-25 yaş arası grubun (% 92) ağırlığı göze çarpmaktadır. Deneklerin % 50.2’si dördüncü sınıf, % 49.8’i ise üçüncü sınıf öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin bölümlere göre dağılımı ise; konaklama işletmeciliği bölümü (% 64.6), turizm rehberliği bölümü (% 20.2) ve seyahat işletmeciliği bölümü (% 15.2), şeklindedir. “Tercih ettiğiniz okul, üniversite giriş sınavında kaçınıcı sıradaydı?”, şeklindeki soruya öğrencilerin çoğunluğu (% 46) “1-5” arası, şeklinde yanıt vermişlerdir. Bunu, “6-10” arası (% 25.5) seçeneği takip etmektedir. Buradan, deneklerin yarısına yakınının turizm bölümünü öncelikli olarak tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin % 89’u daha önce turizm işletmelerinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu deneyimi yaşayan öğrencilerin en uzun süre çalıştıkları alan; “Otel İşletmeleri” (% 71.5), olarak tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla; “Seyahat Acenteleri” (% 11), “Bağımsız Yiyecek-İçecek İşletmeleri” (% 3.8) ve “Havayolu İşletmeleri” (% 2.7) takip etmektedir. Buradan, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin, turizm işletmeleri açısından çalışma alanı tercihlerinde seyahat acenteleri, bağımsız yiyecek ve içecek işletmeleri ve havayolu şirketlerinin payının az olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, turizmin temel öğesinin oteller olmasından kaynaklanmış olabileceği gibi, öğrencilerin oteller dışındaki

alanlarda istedikleri koşullarda iş bulamamalarından da ileri gelmiş olabilir. Nitekim seyahat işletmeciliği eğitimi alıp da, otel işletmeciliği alanında çalışan çok sayıda öğrenci bulunmaktadır. Özellikle lisans düzeyindeki turizm eğitim kurumlarında seyahat işletmeciliği bölümlerindeki öğrenci kontenjanlarının oldukça fazla olması, öğrencileri zorunlu olarak başka alanlarda iş aramaya itmektedir. Bu noktada otel işletmeleri, en kolay istihdam olanağı sağlayan alan olarak görülmektedir. Böylece otel işletmeciliği alanına yönelik aşırı bir iş yükü talebi ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, lisans düzeyinde turizm eğitim kurumlarında hava yolu işletmeciliği, yatçılık, rekreasyon ve animasyon gibi bölümlerin açılmaması da, öğrencilerin bu alanda istihdamını güçleştiren etmenlerdendir. Örneğin İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Merkezi ve Turizm Araştırmaları Derneği'nin 2010-2011 döneminde yapmış oldukları bir araştırmada, ön lisans ve lisans düzeyindeki turizm okullarında bölüm başına düşen toplam mezun sayısı; konaklama işletmeciliği (7348), seyahat acenteciliği (1681), turist rehberliği (1111), yiyecek ve içecek (678), havacılık (469), turizm işletmeciliği (346), rekreasyon (85), animasyon (80), yatçılık (24), olarak saptanmıştır (www.turad.org/.../AUTAM_TURAD_Turizm_Egitim_Raporu.ppt). Öğrencilerin çalışma alanı tercihlerinde otel işletmelerinin ağırlığı, öğrenci kontenjanlarının bu istatistiksel dağılımından da kaynaklanmış olabilir.

Öte yandan, “turizmi isteyerek mi seçtiniz?”, şeklindeki soruya öğrencilerin % 44.5'i “isteyerek seçtim”; % 36.5'i “kısmen isteyerek seçtim” ve % 19'u “istemeyerek seçtim”, yanıtını vermişlerdir. Buradan, turizm mesleğini istemeden seçen öğrencilerin sayıca az olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, “seçtiğiniz meslekten memnun musunuz?”, şeklindeki soruya, öğrencilerin yarısından fazlası (% 57.4) “ne memnunum ne memnun değilim”, şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu bulgu, öğrencilerin turizm mesleği ile ilgili memnuniyetleri konusunda kararsız bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Bu kısımda öğrencilere son olarak, “mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmayı düşünüyor musunuz?”, şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrenciler bu soruya “bir süre çalışmayı düşünüyorum” (% 32.7); “evet kesinlikle düşünüyorum” (% 26.6); “henüz karar vermedim” (% 20.5) ve “hayır kesinlikle düşünmüyorum” (% 20.2), şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu bulgular, öğrencilerin turizmi uzun süre yapabilecekleri bir meslek olarak görmedikleri, şeklinde yorumlanabilir. Zira yaklaşık her üç öğrenciden biri, turizmde bir süre çalışmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuç, ilgili yazındaki bazı araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Örneğin Ural ve Pelit (2002: 76-77), turizmde çalışmaya başlayan lisans mezunlarının, zorlu çalışma koşulları nedeniyle birkaç yıl içinde sektörü terk ettiğini öne sürmektedir. Yüksel vd. (2002: 533-534) ise, turizm okullarından mezun olan yönetici adaylarının, öğrenimi süresince sektörde kalma eğiliminde olmalarına rağmen, mezun olduktan sonra sektörü terk etme yönünde bir davranış sergilediklerini belirtmektedir.

B. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Araştırmada öğrencilerin meslek seçimine etki eden faktörlere yönelik tutumlarını belirleyebilmek amacıyla, ölçekte yer alan önermelere verilen yanıtlar irdelenmiştir. Tablo 2’de, öğrencilerin her bir önermeye vermiş oldukları yanıtların yüzde dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Yanıt kategorileri beş grupta toplanmıştır. Bunlar; hiç katılmayanlar, katılmayanlar, kararsızlar, katılanlar ve tamamen katılanlar, şeklindedir.

Öğrencilerin olumlu tutumlarında*; “yeni insanlar ve farklı kültürler tanımak hoşuma gider” (% 81.2), “turizm, gelecekte geçerliliğini koruyacak bir meslektir” (% 74.2), “turizm, her zaman ihtiyaç duyulan bir meslektir” (% 72.6), “kişilik ve yeteneğim turizm mesleği ile uyushmaktadır” (% 55.9), “insanlara hizmet etmeyi severim” (% 55.5), “turizm, kariyer yapmaya olanak sağlayan bir meslektir” (% 55.4), “turizm mesleğine ilgim var” (% 54), “turizmi hareketli ve dinamik bir meslek olduğu için seçtim” (% 52.1), şeklindeki önermeler en önemli yüzdeleri temsil etmektedir. Sonuçlardan da görüldüğü gibi, öğrenciler, turizmin gelecekteki önemine ve her zaman ihtiyaç duyulan bir meslek olduğuna yüksek bir katılım göstermişlerdir. Buna göre, öğrencilerin, turizm mesleğinin geleceğine ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. Benzer olumlu tutum, öğrencilerin taşıdığı kişisel özellikler için de geçerlidir. Sonuçlara göre, öğrenciler, kendi kişisel özelliklerini turizme oldukça yakın görmektedirler. Diğer bir ifadeyle öğrenciler, turizm sektöründe çalışmanın gerektirdiği kişisel özelliklere sahip olduklarını düşünmektedirler.

Olumsuz tutumlarda öne çıkan önermeler** ise; “annem/babam turizmci olduğu için bu mesleği seçtim” (% 94.3), “ailemin maddi durumu yetersizdir ve Balıkesir dışında okuyamam” (% 89), “arkadaşlarımın önerisi üzerine bu mesleği seçtim” (% 88.2), “ailem istediği için bu mesleği seçtim” (% 87.8), “öğretmenlerimin önerisi üzerine bu mesleği seçtim” (% 81.8), “turizm ile ilgili katılmış olduğum seminer ve konferanslar bu mesleği tercih etmemde etkili olmuştur” (% 73), “turizmi, eğitimi basit ve kolay olmasından dolayı tercih ettim” (% 64.3), “bu mesleği seçmemde önceki iş tecrübelerimin etkisi vardır” (% 62.4), “bir üniversite bitirmiş olmak için turizmi tercih ettim” (% 62.3), “bu alanda staj yapmam seçimimde etkili olmuştur” (% 59.3), “bu mesleği seçmemde bu okulun önemi çok büyüktür” (% 58.2), “turizmi toplumda saygınlığı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim” (% 57), “bu bölüme puanım yettiği için turizmi tercih ettim” (% 50.5), şeklindedir. Bu sonuçlardan, öğrencilerin anne ve babalarının neredeyse tamamına yakınının turizmci olmadıkları ve bu durumun meslek seçimlerini etkilemediği anlaşılmaktadır. Diğer yandan öğrenciler; maddi durumlarının, arkadaş, aile ve öğretmen çevrelerinin de turizm mesleğini seçmelerinde etkili olmadığını düşünmektedirler. Bu faktörlerin yanı sıra; mesleki

Tablo 2: Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlere Yönelik Tutumları

Önergeler	Hiç Katılmayanlar %	Katılmayanlar %	Kararsızlar %	Katılanlar %	Tamamen Katılanlar %	A.O.	S.S.
1.Turizm mesleğine ilgim var.	8.4	14.8	22.8	33.1	20.9	3.43	1.211
2.İnsanlara hizmet etmeyi severim.	10.3	15.2	19	40.3	15.2	3.34	1.207
3.Yeni insanlar ve farklı kültürler tanımak hoşuma gider.	2.3	2.7	3.8	33.8	57.4	4.41	.868
4.Kişilik ve yeteneğim turizm mesleği ile uyumaktadır.	10.3	10.2	23.6	34.6	21.3	3.46	1.225
5.Bir üniversite bitirmiş olmak için turizmi tercih ettim.	39.5	22.8	6.5	17.1	14.1	2.43	1.493
6.Bu bölüme puanım yettiği için turizmi tercih ettim	30.4	20.2	5.7	24.3	19.4	2.82	1.553
7.Ailemin maddi durumu yetersizdir ve Balıkesir dışında okuyamam.	73	16	4.5	1.9	4.6	1.49	1.003
8.Ailem istediği için bu mesleği seçtim.	72.6	15.2	5.7	5.0	1.5	1.47	.919
9.Annem/babam turizmci olduğu için bu mesleği seçtim.	85.2	9.1	1.1	1.9	2.7	1.27	.811
10.Arkadaşlarımın önerisi üzerine bu mesleği seçtim.	71.9	16.3	3.8	5.3	2.7	1.50	.984
11.Öğretmenlerimin önerisi üzerine bu mesleği seçtim.	63.9	17.8	3.4	8.4	6.5	1.75	1.239
12.Bu okul turizmde söz sahibi olduğu için tercih ettim.	28.1	21.3	17.9	19.8	12.9	2.68	1.399
13.Bu mesleği seçmemde bu okulun önemi çok büyüktür.	29.7	28.5	18.6	14.5	8.7	2.44	1.288
14.Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğim için tercih ettim.	21.7	23.2	22.8	23.6	8.7	2.74	1.275
15.Turizmi, toplumda saygınlığı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim.	30.8	26.2	24	14.4	4.6	2.35	1.189
16.Turizm, belirli bir sosyal statüye sahip insanların tercih ettiği bir işidir.	25.1	24.7	21.3	21.7	7.2	2.61	1.269
17.Turizmi, kazancı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim.	19	26.6	18.6	29.7	6.1	2.77	1.232
18.Turizmi, eğitimi basit ve kolay olmasından dolayı tercih ettim.	33.1	31.2	17.1	13.3	5.3	2.26	1.203
19.Turizmi, hareketli ve dinamik bir iş olduğu için tercih ettim.	17.5	16	14.4	36.1	16	3.17	1.355
20.Turizm, kariyer yapmaya olanak tanıyan bir meslektir.	13.3	14.1	18.2	33.1	21.3	3.34	1.319
21.Turizm, gelecekte geçerliliğini koruyacak bir meslektir.	8.7	5.3	11.8	44.5	29.7	3.80	1.176
22.Turizm, her zaman ihtiyaç duyulan bir meslektir.	5.3	6.9	15.2	39.9	32.7	3.87	1.105
23.Bu mesleği seçmemde önceki iş tecrübelerimin etkisi vardır.	38.8	23.6	12.9	14.4	10.3	2.33	1.382
24.Bu alanda staj yapmam seçimimde etkili olmuştur.	34.6	24.7	15.6	14.1	11	2.42	1.373
25.Turizmle ilgili katılmış olduğum seminer ve konferanslar bu mesleği tercih etmemde etkili olmuştur.	43.7	29.3	11.4	9.9	5.7	2.04	1.209

konferans ve seminerlerin, turizm eğitiminin kolay olmasının, önceki iş tecrübelerinin, şu an eğitim görülen kurumun ve toplumda turizm mesleğinin saygınlığının, öğrencilerin meslek seçiminde oldukça düşük düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Burada belirtilmesi gereken diğer bir konu, öğrencilerin 17 numaralı önermeye vermiş oldukları yanıtlardır. “Turizmi, kazancı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim”, şeklindeki önermeye deneklerin önemli bir bölümü katılmıyorum (% 26.6) ve hiç katılmıyorum (% 19), biçiminde yanıt vermişlerdir. Dolayısıyla öğrencilerin, söz konusu önermeye yönelik olumsuz bir tutum içinde oldukları söylenebilir. Bu sonuç, literatürden elde edilen bulgularla benzerlik taşımaktadır. İlgili yazındaki araştırmaların birçoğunda, ücret yetersizliği, öğrencilerin turizm sektörüne ilişkin yakındıkları en önemli konulardan biri olarak göze çarpmaktadır (Kuşluvan ve Kuşluvan, 2000; Yüksel vd., 2002: 537; Akıncı, 2002: 19-20; Ahıpaşaoğlu vd., 2002: 140-142; Boz, 2002: 156; Birdir, 2002: 500-503; Özdemir vd., 2005: 48; Toker, 2007: 609). Bu durum, bu araştırmadan elde edilen bulgularla da desteklenmiştir.

Benzer durum, 15 numaralı önerme için de geçerlidir. “Turizmi, toplumda saygınlığı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim”, şeklindeki önermeye deneklerin yarısından çoğu hiç katılmıyorum (% 30.8) ve katılmıyorum (% 26.2), biçiminde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin, bu önermeye yönelik de olumsuz bir tutum içinde oldukları söylenebilir. Nitekim bu bulgu da, önceki araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır. İlgili yazındaki birçok araştırmada, turizm mesleğinin toplumsal saygınlığının düşük olması, öğrencilerin turizm sektöründe çalışmak istememelerinin en önemli nedenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Querrier, 1999; Kuşluvan ve Kuşluvan, 2000; Birdir, 2002: 500-503; Boz, 2002: 156; Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 88; Özdemir vd., 2005: 53; Duman vd., 2006: 53). Dolayısıyla, turizm mesleğinin toplumsal saygınlığına ilişkin önceki araştırma bulgularının, bu araştırmada da desteklendiği söylenebilir.

C. FAKTÖR ANALİZİ

Araştırmaya katılan öğrencilerin meslek seçimlerine etki eden faktörleri belirleyebilmek için ölçekte yer alan 25 önermeye faktör analizi uygulanmıştır. Uygun faktör sayısı belirlenirken öz değeri 1’den büyük olanlar seçilmiştir. Çözümlemelerde, .500’ün altında faktör yüküne sahip önermeler analizden çıkarılmış ve daha sonra da varimax döndürme yöntemi uygulanmıştır. Çünkü faktör yükü .500’ün altında olan önermelerin analizden çıkarılarak faktör analizinin tekrarlanması, hem veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını gösteren KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerini hem de açıklanan varyans değerini yükseltmektedir (Kalaycı, 2006: 328-329). Hattie (1985’ten aktaran Aydın vd., 2011: 92) de benzer şekilde, her bir faktörde, faktör yükü .500’den daha düşük olan

maddelerin ve birden fazla faktörde nitelik yükü .500 ve üstü olan sonuçların elimine edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yapılan faktör analizinde, faktör yükü .500'ün altında olan ve birden çok faktörde .500'ün üzerinde faktör yükü alan hiçbir önermeye rastlanılmadığından, ölçekten herhangi bir önermenin çıkarılmasına gerek kalmamıştır. Faktör analizi sonucunda, yedi faktörün toplam varyansın % 63'ünü açıkladığı görülmüştür. KMO değeri .853 olarak gerçekleşmiştir. Bu değer, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu ($.853 > .500$) göstermektedir (Kalaycı, 2006: 327). Araştırma verilerinden anlamlı faktörler veya değişkenler çıkarılabileceğini gösteren küresellik derecesi ise 2559,297 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değer 0,000 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, değişkenler arası yüksek korelasyonlar mevcuttur. Yani veri seti faktör analizi için uygundur (Kalaycı, 2006: 327).

Tablo 3'e göre; toplam varyansın % 63'ünü açıklayan yedi faktörden ilki, varyansın % 13.3'ünü açıklamaktadır. Bu faktörde meslek seçimine yönelik olarak; "turizmin, kazancı yüksek bir meslek olduğu için tercih edilmesi", "turizmin, belli bir sosyal statüye sahip insanların tercih ettiği bir iş olarak görülmesi", "turizmin, toplumda saygınlığı yüksek bir meslek olduğu için tercih edilmesi", "mezuniyet sonrası kolay iş bulunabileceğinin düşünülmesi", "turizmin, eğitimi basit ve kolay olmasından dolayı tercih edilmesi", "turizmin, kariyer yapmaya olanak tanıyan bir meslek olarak görülmesi ve "turizmin hareketli ve dinamik bir iş olduğu için tercih edilmesi", şeklindeki önermeler bir araya gelmiştir. Bu nedenle faktöre "iş avantajları", adı verilmiştir. Faktör, 7 maddeden oluşmaktadır. Faktördeki temel değişken, turizmin kazancı yüksek bir meslek olduğu için tercih edilmesidir (.735).

İkinci faktörde çevresel etkenler bir araya gelmiş ve varyansın % 10.5'ini açıklamıştır. Bu faktörde; anne ve babanın turizmci olması, aile, arkadaş, öğretmen önerileri ve ailenin maddi durumu gibi önermeler aynı grupta toplanmıştır. Bu nedenle faktör, "aile ve çevre etkisi", olarak adlandırılmıştır. Faktör, 5 maddeden oluşmaktadır. Faktör içinde, "annem/babam turizmci olduğu için bu mesleği seçtim", şeklindeki önerme temel değişken olarak belirlenmiştir (.796).

Üçüncü faktörde bireysel özellikler ile ilgili değişkenler bir araya gelmiş ve varyansın % 8.9'unu açıklamıştır. Faktördeki önermeler; "kişilik ve yeteneğim turizm mesleği ile uyumaktadır", "insanlara hizmet etmeyi severim", "turizm mesleğine ilgim var" ve "yeni insanlar ve farklı kültürler tanımak hoşuma gider", şeklindedir. Bu faktör, "kişisel özellikler" şeklinde adlandırılmıştır. Kişilik ve yeteneğin turizm mesleği ile uyumu, faktördeki temel değişken olarak tespit edilmiştir (.711).

Dördüncü faktör, mesleki deneyim ile ilgilidir ve varyansın % 8.6'sını açıklamaktadır. Bu faktörde bir araya gelen önermeler; "bu alanda staj yapmam seçimimde etkili olmuştur", "bu mesleği seçmemde önceki iş tecrübelerimin etkisi

vardır” ve “turizmle ilgili katılmış olduğum seminer ve konferanslar bu mesleği tercih etmemde etkili olmuştur”, şeklindedir. Faktör, “mesleki tecrübe” olarak adlandırılmıştır. Faktördeki temel değişken, “turizmde staj yapmanın, turizm mesleğinin seçiminde etkili olmasıdır” (.817).

Beşinci faktör ile ilgili iki değişken bulunmaktadır ve varyansın % 7.3’ünü açıklamaktadır. Bu faktör altında yer alan önermeler; “turizm, gelecekte geçerliliğini koruyacak bir meslektir” ve “turizm, her zaman ihtiyaç duyulan bir meslektir”, şeklindedir. Bu faktör, “kariyer beklentisi olarak” adlandırılmıştır. “Turizm, gelecekte geçerliliğini koruyacak bir meslektir”, önermesi faktörün temel değişkenidir (.814).

Toplam varyansın % 7.1’ini açıklayan altıncı faktör iki değişkenden oluşmaktadır. Bunlar; “bu okul turizmde söz sahibi olduğu için tercih ettim” ve “bu mesleği seçmemde bu okulun önemi çok büyüktür”, şeklindeki önermelerdir. Bu faktör, “eğitim çevresi” olarak adlandırılmıştır. Faktördeki temel değişken ise, “bu okul turizmde söz sahibi olduğu için tercih ettim” ifadesidir (.806).

Yedinci ve son faktörün varyansı açıklama oranı % 7.1’dir. Bu faktör de 2 değişkenden oluşmaktadır. Bunlar; “bu bölüme puanım yettiği için turizmi tercih ettim” ve “bir üniversite bitirmiş olmak için turizmi tercih ettim”, şeklindeki önermelerdir. Bu faktör “çaresizlik”, şeklinde adlandırılmıştır. Bu faktörde, “bu bölüme puanım yettiği için turizmi tercih ettim” önermesi temel belirleyici olarak dikkat çekmektedir (.824).

Öte yandan, faktör ortalamaları incelendiğinde birinci sıradaki “iş avantajları” faktörünün ortalamasının 2.75; ikinci sıradaki “aile ve çevre etkisi” faktörünün ortalamasının 1.50; üçüncü sıradaki “kişisel özellikler” faktörünün

Tablo 3: Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Faktörler	Yük	Özdeğer	Varyans %	Ort.	Güvenilirlik
1.İş Avantajları (7 madde)		6.591	13.389	2.7534	.841
Turizmi, kazancı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim.	.735				
Turizm, belirli bir sosyal statüye sahip insanların tercih ettiği bir iştir.	.730				
Turizmi, toplumda saygınlığı yüksek bir meslek olduğu için tercih ettim.	.713				
Mezun olduğumda kolay iş bulabileceğim için tercih ettim.	.603				
Turizmi, eğitimi basit ve kolay olmasından dolayı tercih ettim.	.558				
Turizm, kariyer yapmaya olanak tanıyan bir meslektir.	.532				
Turizmi, hareketli ve dinamik bir iş olduğu için tercih ettim.	.512				

2.Aile ve Çevre Etkisi (5 madde)		3.477	10.506	1.5011	.738
Annem/babam turizmci olduğu için bu mesleği seçtim.	.796				
Ailem istediği için bu mesleği seçtim.	.716				
Arkadaşlarımın önerisi üzerine bu mesleği seçtim.	.710				
Ailemin maddi durumu yetersizdir ve Balıkesir dışında okuyamam.	.693				
Öğretmenlerimin önerisi üzerine bu mesleği seçtim.	.553				
3.Kişisel Özellikler (4 madde)		1.626	8.903	3.6654	.713
Kişilik ve yeteneğim turizm mesleği ile uyumaktadır.	.711				
İnsanlara hizmet etmeyi severim.	.707				
Turizm mesleğine ilgim var.	.587				
Yeni insanlar ve farklı kültürler tanımak hoşuma gider.	.556				
4.Mesleki Tecrübe (4 madde)		1.331	8.637	2.2687	.784
Bu alanda staj yapmam seçimimde etkili olmuştur.	.817				
Bu mesleği seçmemde önceki iş tecrübelerimin etkisi vardır.	.744				
Turizmle ilgili katılmış olduğum seminer ve konferanslar bu mesleği tercih etmemde etkili olmuştur.	.694				
5.Kariyer Beklentisi (2 madde)		1.227	7.380	3.8441	.746
Turizm, gelecekte geçerliliğini koruyacak bir meslektir.	.814				
Turizm, her zaman ihtiyaç duyulan bir meslektir.	.738				
6.Eğitim Çevresi (2 madde)		1.138	7.173	2.5608	.762
Bu okul turizmde söz sahibi olduğu için tercih ettim.	.806				
Bu mesleği seçmemde bu okulun önemi çok büyüktür.	.765				
7.Çaresizlik (2 madde)		1.012	7.101	2.6274	.723
Bu bölüme puanım yettiği için turizmi tercih ettim.	.824				
Bir üniversite bitirmiş olmak için turizmi tercih ettim.	.786				

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 63.089

Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği: .853; Bartlett's küresellik testi: X^2 : 2559,297, s.d. 325, p .000;

Genel ortalama: 2.6524; Ölçeğin tamamı için Alpha: .802

Yanıt kategorileri: 1: Hiç katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen katılıyorum

ortalamasının 3.66; dördüncü sıradaki “mesleki tecrübe” faktörünün ortalamasının 2.26; beşinci sıradaki “kariyer beklentisi” faktörünün ortalamasının 3.84; altıncı sıradaki “eğitim çevresi” faktörünün ortalamasının 2.56 ve yedinci sıradaki “çaresizlik” faktörünün ortalamasının ise 2.62 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre faktör ortalamaları büyükten küçüğe doğru sıralandığında; en yüksek ortalamanın “kariyer beklentisi” (ortalama: 3.84), en düşük ortalamasının ise “aile ve çevre etkisi” (ortalama: 1.50), faktörüne ait olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yedi faktörün ortalamaları incelendiğinde, “kariyer beklentisi”, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen etmenler arasında en etkili faktörü (3.8441) oluşturmaktadır. Bu faktörün ortalaması 3'ten yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin kariyer beklentisinin meslek seçimleri açısından önemli olduğunu göstermektedir. “Kişisel özellikler” faktörü ise, öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan ikinci önemli (3.6654) faktördür. Bu faktörün ortalaması da 3'ten yüksek çıkmıştır. Öğrenciler, bireysel özelliklerinin bu mesleği seçmelerinde önemli bir faktör olduğunu düşünmektedirler. “İş avantajları”, “çaresizlik” ve “eğitim çevresi” faktörlerinin aritmetik ortalamalarının ise, 3'e yakın değerler aldığı görülmektedir. Öğrenciler söz konusu faktörlerdeki ifadelerle kararsız kalmışlardır. “Aile ve çevre etkisi” ve “mesleki tecrübe” faktörlerinin ortalamalarına bakıldığında ise, 3'ün altında değer

aldıkları görülmektedir. Özellikle “aile ve çevre etkisi” faktörünün aritmetik ortalama değerinin oldukça düşük olduğu (1.5011) dikkati çekmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin meslek seçimlerinde, aile, arkadaş ve öğretmen gibi faktörlerin etkili olmadığını göstermektedir.

D. MESLEK SEÇİMİ VE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER İLİŞKİSİ

Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlerin, demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için tek yönlü varyans analizi ve t-testlerinden yararlanılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizinde, ilk olarak (Tablo 4), öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ile “kişisel özellikler” faktörü arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F = 7.722$, $p < 0.05$).

Tablo 4: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölüm İle Kişisel Özellikler Faktörü Arasındaki İlişki

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Kişisel Özellikler	Gruplar arası	163.663	2	81.832	7.722	.001
	Grup içi	2755.219	260	10.597		
	Toplam	2918.882	262			

* $p < 0.05$

Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Post Hoc testi yapılmıştır. Analiz sonucunda, kişilik özellikleri faktörünün konaklama işletmeciliği bölümü ile turizm rehberliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler arasında farklılığa neden olduğu saptanmıştır ($p = .001 < .050$). Söz konusu farklılık, turizm rehberliği bölümü öğrencileri lehinedir. Buna göre turizm rehberliği bölümü öğrencileri, diğer bölümlerdeki öğrencilere göre, “kişisel özellikler” faktörünü meslek seçiminde daha önemli görmekte-dirler.

Öte yandan, öğrencilerin tercih ettikleri okula giriş sıraları ile “iş avantajları” ($F = 4.511$, $p < 0.05$) ve “çaresizlik” ($F = 2.917$, $p < 0.05$) faktörleri arasında da anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Tablo 5). Scheffe Post Hoc testi sonucu söz konusu farklılıklar, “iş avantajları” faktörü için “1-5 arası” ($p = .032 < .050$); “çaresizlik” faktörü için “16 ve daha üstü” ($p = .045 < .050$), tercih ile okula yerleşenlerin lehinedir. Buradan, turizm bölümünü ilk sıralarda tercih eden öğrencilerin turizm mesleğinin sunduğu avantajlar konusunda olumlu görüşlere sahip oldukları anlaşılmaktadır. “Çaresizlik” faktörünün, “16 ve daha üstü” seçeneğini tercih eden öğrencilerin lehine gerçekleşmesi de anlamlıdır. Buradan, öğrencilerin birtakım zorunluluklardan dolayı turizm mesleğini tercih ettikleri söylenebilir. Yaş değişkeni ile meslek seçimini etkileyen faktörler arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 5: Öğrencilerin Tercih Ettiği Okula Giriş Sırası İle İş Avantajları ve Çaresizlik Faktörleri Arasındaki İlişki

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
İş Avantajı	Gruplar arası	521.283	3	173.761	4.511	.004
	Grup İçi	9977.006	259	38.521		
	Toplam	10498.289	262			
Çaresizlik	Gruplar arası	62.288	3	20.763	2.917	.035
	Grup İçi	1843.644	259	7.118		
	Toplam	1905.932	262			

*p < 0.05

Diğer taraftan cinsiyet ve daha önce turizm sektöründe çalışma ile ilgili değişkenlerin öğrencilerin meslek seçimi tercihlerinde herhangi bir farklılığa neden olup olmadığını incelemek için t-testi yapılmıştır. İlk olarak, cinsiyet değişkeninin meslek seçimini etkileyen faktörler ile ilişkisi incelenmiştir. Yapılan analizde bu değişken ile “mesleki tecrübe” ve “kişisel özellikler” faktörleri arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Mesleki Tecrübe ve Kişisel Özellikler Faktörlerinin Öğrencilerin Cinsiyeti İle İlişkisine Yönelik t-Testi Sonucu

		Cinsiyet		t-değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
		Bayan	Erkek		
Mesleki Tecrübe	N	124	139	2.330	0.021*
	Ortalama	6.3065	7.2518		
Kişisel Özellikler	N	124	139	2.092	0.037*
	Ortalama	14.2097	15.0647		

*p<0,05

Tablo 6’da da görüldüğü gibi, erkek öğrenciler gerek mesleki tecrübe ($\bar{x} = 7.2518$), gerekse kişisel özellikler faktörlerini ($\bar{x} = 15.0647$) bayan öğrencilere göre daha olumlu değerlendirmektedirler. Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler ile cinsiyet değişkeni arasında başka bir farklılığa rastlanamamıştır. Buna göre mesleki tecrübe ve kişisel özellikler dışındaki diğer faktörlerin cinsiyet değişkeni için ayırt edici bir kriter olmadığı sonucuna varılmıştır.

Son olarak, öğrencilerin sektörel deneyimi ile meslek seçimini etkileyen faktörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizde, sadece “mesleki tecrübe” faktörü ile sektörel deneyim değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Tablo 7).

Tablo 7: Mesleki Tecrübe Faktörünün Öğrencilerin Daha Önce Turizm İşletmelerinde Çalışıp Çalışmadıkları İle İlişkisine Yönelik t-Testi Sonucu

		Sektör Deneyimi		t-değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
		Evet	Hayır		
Mesleki Tecrübe	N	234	29	3,346	0,001* *p<0,05
	Ortalama	7,0427	4,8966		

Tablo 7’de de görüldüğü gibi, daha önce turizm işletmesinde çalışan öğrenciler ($\bar{x} = 7.0427$), turizm işletmesinde çalışmayan öğrencilere göre ($\bar{x} = 4.8966$) mesleki tecrübe faktörünü daha olumlu değerlendirmektedirler. Bu bulgu; önceki mesleki deneyimlerin, öğrencilerin meslek seçiminde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Meslek seçimine etki eden faktörler ile öğrencilerinin daha önce turizm işletmelerinde çalışıp çalışmadıkları değişkeni arasında anlamlı başka farklılık bulunamamıştır. Buna göre, “mesleki tecrübe” dışındaki diğer boyutların bu değişken açısından ayırt edici bir kriter olmadığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Bu araştırmada, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul, bölüm tercihlerinde ilk sıralarda yer almıştır. Yaklaşık her iki öğrenciden biri (% 46); tercih ettikleri okulu, üniversite giriş sınavı tercih sıralamasında 1-5 aralığına koymuşlardır. Buradan, öğrencilerin bölümlerini isteyerek seçtikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin büyük bölümünün (% 89), daha önce sektör deneyimine sahip oldukları görülmektedir. Bu deneyimi yaşayan öğrencilerin en uzun süre çalıştıkları alan otel işletmeleri (% 71.5), olarak tespit edilmiştir. Yaklaşık her iki öğrenciden biri (% 44.5), turizmi isteyerek seçtiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin yarısından fazlasının (% 57.4), seçtiği meslekten memnun olma konusunda kararsız bir tutum içinde oldukları dikkati çekmektedir. Öte yandan, öğrencilerin mezuniyetten sonra turizmde çalışmaya yönelik tutumları, bir süre çalışmayı düşündükleri yönündedir (% 32.7). Ancak, yaklaşık her dört öğrenciden biri de (% 26.6), gelecekte kesinlikle turizmde çalışmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen en önemli faktör; “kariyer beklentisi” olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, turizmin gelecekte geçerliliğini koruyacak önemli bir meslek olmasını, meslek seçimlerindeki en önemli faktör olarak görmektedir. Bu faktörü sırasıyla; “kişisel özellikler” ve “iş avantajları” faktörleri takip etmektedir. Buna göre öğrenciler, bireysel özelliklerinin turizm sektörüne uygun olmasını ve turizm sektörünün sahip olduğu iş avantajlarını, meslek seçimlerini etkileyen önemli faktörler olarak görmektedirler. Öğrencilerin meslek seçiminde en az etkili olduğunu düşündükleri faktör ise, “aile ve çevre etkisidir”. Buna göre; aile, arkadaş ve öğretmen gibi faktörlerin, öğrencilerin meslek seçimlerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Bu araştırma, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu öğrencileri ile sınırlıdır. Sonraki araştırmalarda, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan diğer öğrencilerin de örnekleme dâhil edilmesi yararlı olabilir. Hatta turizm meslek lisesi ile ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler de

bu kapsama dâhil edilebilir. Böylece farklı düzeylerde turizm eğitimi alan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen faktörler karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- AIREY, D. ve FRONTISTIS, A. (1997), "Attitudes to careers in tourism: an Anglo Greek comparison", *Tourism Management*, 18 (3), May; 149 – 158.
- AHİPAŞAOĞLU, S., KARAMAN, A. ve SAĞLIK, E. (2002), "Turizm Sektöründe Endüstriye Dayalı Eğitim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Palandöken Kış Sporları Merkezinde Bir Uygulama", *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 11-13 Aralık 2002, Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 137 – 143.
- AKINCI, Z. (2002), "Turizm Sektöründe İşgören İş Tatminini Etkileyen Faktörler: Beş Yıldızlı Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama", *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (4); 1-25.
- AKSU, A. A. ve KÖKSAL, C. D. (2005), "Perceptions and attitudes of tourism students in Turkey", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17 (5); 436-447.
- ALBRECHT, K. and ZEMKE, R. (1985), *Service America! Doing Business in the New Economy*, Dow Jones-Irwin, Homewood, IL.
- ALPARSLAN, T. ve KILCIGİL, E. (2005), "Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Yapı – Meslek Seçimi İlişkisi", *SPORMETRE Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (1); 17 – 26.
- ARGYLE, M. (1989), *The Social Psychology of Work*, Penguin, London.
- ARSLAN, M. (2001), *İş ve Meslek Ahlakı*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- ATAY, L. ve YILDIRIM, H. M. (2008), "Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Memnuniyetine Yönelik Bir Araştırma", *SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 5 (3), Ağustos-Eylül; 6 – 14.
- AYDIN, İ., ÇELİK, Y. ve UĞURLUOĞLU, Ö. (2011), "Sağlık Personeli Çalışma Yaşam Kalitesi Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenilirliği", *Hacettepe Üniversitesi Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22 (2); 79 – 100.
- BALTACI, F. ve ÜNGÖREN, E. (2010), "Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", 11. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara; 312 – 323.
- BATMAN, O. ve OKTAY, K. (2008), "Kırgızistan'da Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Meslek İle İlgili Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma", *Kırgızistan'da Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Ulusal Turizm Kongresi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu, 20 Mayıs 2008, Bişkek, Kırgızistan; 105 – 112.

- BİRDİR, K. (2002), “Turizm ve Otel İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Turizm Endüstrisinde Çalışmayı Tercih Etmemelerinin Temel Nedenleri: Bir Nominal Grup Tekniği Araştırması”, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 495 – 504.
- BOZ, İ. (2002), “Türkiye’de Turizm Eğitimi Maliyeti İle Reel Ücret Seviyesinin Karşılaştırılması”, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 145 – 160.
- CHEN, J. S., CHU, K. H. ve WU, W. (2000), “Tourism students’ perceptions of work values: a case of Taiwanese universities”, International Journal of Contemporary Hospitality Management, 12 (3); 360 – 365.
- DİNÇ, E. (2008), “Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksek Okulu – Muhasebe Programı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (2); 90 – 106.
- DOĞAN, H. ve KUZGUN, Y. (2008), “Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20); 291– 306.
- DUMAN, T., TEPECİ, M. ve UNUR, K. (2006), “Mersin’de Yükseköğretim ve Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektörün Çalışma Koşullarını Algılamaları ve Sektörde Çalışma İsteklerinin Karşılaştırmalı Analizi”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 17 (1); 51 – 69.
- GENÇ, G., KAYA, A. ve GENÇ, M. (2007), “İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (14); 49 – 63.
- GÜRKAN, G. Ç., DÖNMEZ, D. ve KÜÇÜKALTAN, D. (2010), “Turizm Alanında Eğitim Gören Öğrencilerin Kariyer Hedefleri: Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, 11. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara; 351 – 363.
- HAMAMCI, Z. ve HAMURLU, M. K. (2005), “Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocukların Mesleki Kararsızlıkları İle İlişkisi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (10); 55 – 69.
- HATTIE, J. (1985), “Methodology review: Assessing unidimensionality of tests and items”, Applied Psychological Measurement, 9 (2); 139 – 164.
- <http://eski.egitimbirsen.org.tr/dokuman/mesleksecimarastirma.doc>, Erişim Tarihi: 31.01.2013.
- <http://kocaeli.meb.gov.tr/GenelDosyalar/Kultur/OSSveOKS2006MeslekiRehberlik/İlk%20ve%20orta%20son.doc>, Erişim Tarihi: 21.05.2012.
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/63/03/741404/icerikler/meslek-secimi_215998.html, Erişim Tarihi: 18.06.2012.

- http://www.kocschool.k12.tr/Libraries/Psychological_counseling_and_guidance_docs/Meslek_Se%C3%A7imi.sflb.ashx, Erişim Tarihi: 09.07.2012.
- ILGAZ, S. ve ÇAKAR, M. (2002), “Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Problemleri: Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F. Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma”, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 385 – 389.
- JENKINS, A. K. (2001), “Making a career of it? Hospitality student’s future perspectives: an Anglo-Dutch Study”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 13 (1); 13 – 20.
- KALAYCI, Ş. (2006), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 2.Baskı, Asil Yayın Dağıtım Ltd., Ankara.
- KUŞLUVAN, S. ve KUŞLUVAN, Z. (2000), “Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey”, *Tourism Management*, 21 (3); 251 – 269.
- KUZGUN, Y. (1986), “Meslek Seçiminde Kararsızlık”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19 (1); 217 – 223.
- KUZGUN, Y. (2000), *Meslek Danışmanlığı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KUZGUN, Y. (2003), *Meslek Seçiminde Bilinmesi Gerekenler*, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- LEE, K., CARSWELL, J. J. and ALLEN, N. J. (2000), “A Meta-Analytic Review of Occupational Commitment: Relation with Person and Work-Related Variables”, *Journal of Applied Psychology*, (85); 799 – 811.
- ÖZDEMİR, B., AKTAŞ, A. ve ALTINTAŞ, V. (2005), “Turizm ve Otelcilik Eğitimi Görmekte Olan Lisans Düzeyindeki Öğrencilerin Otel İşletmelerinin Yiyecek-İçecek Bölümüne Yönelik Tutumları”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18 (1), Bahar; 46 – 58.
- ÖZSOY, O. (2004), *Geleceğin Meslekleri*, Hayat Yayınları, İstanbul.
- PELİT, E. ve GÖÇER, E. (2006), “Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1); 139 – 164.
- QUERRIER, Y. (1999), *Organizational Behavior in Hotels and Restaurants: An International Perspective*, John Wiley, Chichester.
- RICHARDSON, S. (2009), “Undergraduates’ perceptions of tourism and hospitality as a career choice”, *International Journal of Hospitality Management*, 28 (3), September; 382 – 388.
- RONEY, S. A. ve ÖZTİN, P. (2007), “Career Perceptions of Undergraduate Tourism Students in Turkey”, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 6 (1); 4 – 17.

- ROSS, G. F. (1997), "Hospitality / Tourism Job Applications and Educational Expectation", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 9 (3); 124 – 127.
- SARIKAYA, T. ve KHORSHID, L. (2009), "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2); 393 – 423.
- SEVİM, Y. ve DAYI, Y. S. (2009), "Doktorların Ekonomik Durumları ve Toplumsal Konumları (Elazığ İli Örneği)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2); 231 – 248.
- TOKER, B. (2007), "Konaklama İşletmelerinde İş Doyumu: Demografik Değişkenlerin İş Doyumu Faktörlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma", *Journal of Yasar University*, 2 (6); 591 – 614.
- Türkiye’de Yerleşik Turizm Eğitim Kurumları’nda Turizm Eğitimi, www.turad.org/.../AUTAM_TURAD_Turizm_Egitim_Raporu.ppt, Erişim Tarihi: 11.06.2012.
- URAL, A. ve PELİT, E. (2002), "Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara: TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 75 – 86.
- URAL, A. ve KILIÇ, İ. (2011), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- ÜRÜM, A. T. (2001), "8 Yıllık İlköğretimdeki Öğrencilerin, "İş Eğitimi", Meslek Seçimi ve Sanat Açısından Eğilimleri", *Eğitim – Toplum – Yaşam*; 16 – 17.
- ÜSTÜN, E., ERKAN, S. ve AKMAN, B. (2004), "Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi", *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10); 129 – 136.
- ÜZÜMCÜ, T. P. ve BAYRAKTAR, S. (2004), "Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etiksel Açıdan İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması", 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Bildiri Kitabı Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F., 25-26 Kasım, Eskişehir; 79 – 89.
- YANIKKEREM, E., ALTINPARMAK, S. ve KARADENİZ, G. (2004), "Gençlerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler ve Benlik Saygıları", *Nursing Forum Dergisi*, 7 (2); 61 – 62.
- YÜKSEL, A., HANÇER, M. ve ADAK, N. (2002), *Turizm ve Konaklama Sektöründe Stajyer Yönetici Adayları: Sektöre Yönelik Beklentiler ve Sektör Performansı*, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, 11-13 Aralık 2002, Ankara: TC. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü; 533–543.

NOTLAR:

* Öğrencilerin olumlu tutumları yorumlanırken, önermelere verilen “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum”, şeklindeki yanıtların toplamı alınmıştır.

** Öğrencilerin olumsuz tutumları yorumlanırken, önermelere verilen “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şeklindeki yanıtların toplamı alınmıştır.